

GAMES PLAYED IN MAE LA REFUGEE CAMP

တိုလိုက္ခလာ “မြဲလံ” ပျော်ကီဘုံးအဖွဲ့

Neil Sowards

Illustrated by Min Naing Lin

© Neil Sowards 2009

548 Home Avenue

Fort Wayne, IN 46807-1606

(260) 745-3658

Illustrations by Min Naing Lin

GAMES PLAYED IN MAE LA

တော်လိုင်ကွဲလာ “မျှလူ”

REFUGEE CAMP

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနယ်

Thai-Burma Border

ယိုက္ခို-ကိုပယို၊ ကိုဆာ

English-Karen

ကိုလေဝါ-ပြည်

Translators: Naw Lweena Tun, Sarah aka Thaw Gay,

Roland, Joseph, Tha Ger Hser

ပြည်ထောင်စု-နိုင်ငံနယ်၊ စာရီ(မူ)သီရိ၊ ရိုလဲ၊ ယိုသား၊ သရော်ဆာ။

Illustrators: Min Naing Lin

ပြည့်တွေတိုကို-မူနှင့်လူ

Coordinators: Naw Patricia N. Tin, Tansy Kadoe

ပြည်ထောင်စု-နိုင်ငံရုရွှေ့၊ အောင်(နှင့်) ထွေ(နှင့်)၊ ထဲစံနှင့်

Writer: Neil Sowards

My name is Naw Hsar Law Eh. We do not

ယမ်းမျိုး နှာဆင်လိုအပ်လို့၊ ညီနှာပတ်အိုင်ဒီးမံ

have a last name or family names.

အလို့ခံကတ်ဝါတယျာဉ်လာအဘုံထဲမီးနှုန်ဖိတေပါဒတေသနလိုအပ်သည်။

Naw means Female. I am ten years old and

କ୍ଷୀ ଅଲିପଦ୍ଧି ମୁଣ୍ଡିର୍ ମୁନ୍ଦିର୍ ଫୁଲ୍ ଲେଇଁ । ଯବଃ ଅନ୍ତିମ ଅନ୍ତର୍ଗତ ପଥକୁ ଗଠିଏ ଯାଏନ୍ତି କ୍ଷୀ ଗୁଣ୍ଡିର୍ ଫୁଲ୍ ଲେଇଁ ।

speak the Karen language and a little English,

ယတဲန်ကီးကိုလေဝါကိုပြု၊ ယိုကိုပြု၊ ဒီးပယိုကိုသူတစ်ဦးနှင့်လို့

Thai and Burmese.

I live in Mae La Karen Refugee Camp on the

ယခိုင်လာချုလား ပျေသာ်ကိုဘုံးမဲ့ အနဲ့ကတို့လာ

Thai-Burma border. It is a big camp, 3 miles long

ယိုက္ခို-က္ခိုပယို့ က္ခိုဆာန္တို့လို့။ မှုံးနဲ့ကတို့တဖျော်လာအနီး

and a mile wide. There are over 50,000 of us

ဒီးထိုးပါ သာမံလား ဒီး လုံးပါ တမံးလား န္တို့လို့။

Karen refugees living here. Some have

ဖန္တိကည်အိုင်တအေသား အိုင်ပဲ ယုံကလားစေ န္တို့လို့။

been here over twenty years.

ပျေတနိုးအိုင်ပဲဖန္တိ အိုင်လံအိုန္တားအနံ့နံ့ ခံဆံ့ဘျား လံန္တို့လို့။

We all live in split bamboo houses with roofs

ပဝဲလ၏ အိုးလာဟံနှင့် လာအဘုံတ်နှုံးကတို့အီလာဝုတဖုန် ဒီးအခိုးတို့

made out of leaves. The houses are very

အဘုံတ်နှုံးအီလာ သူ့လ၏ တဖုန့်န့်လို့။

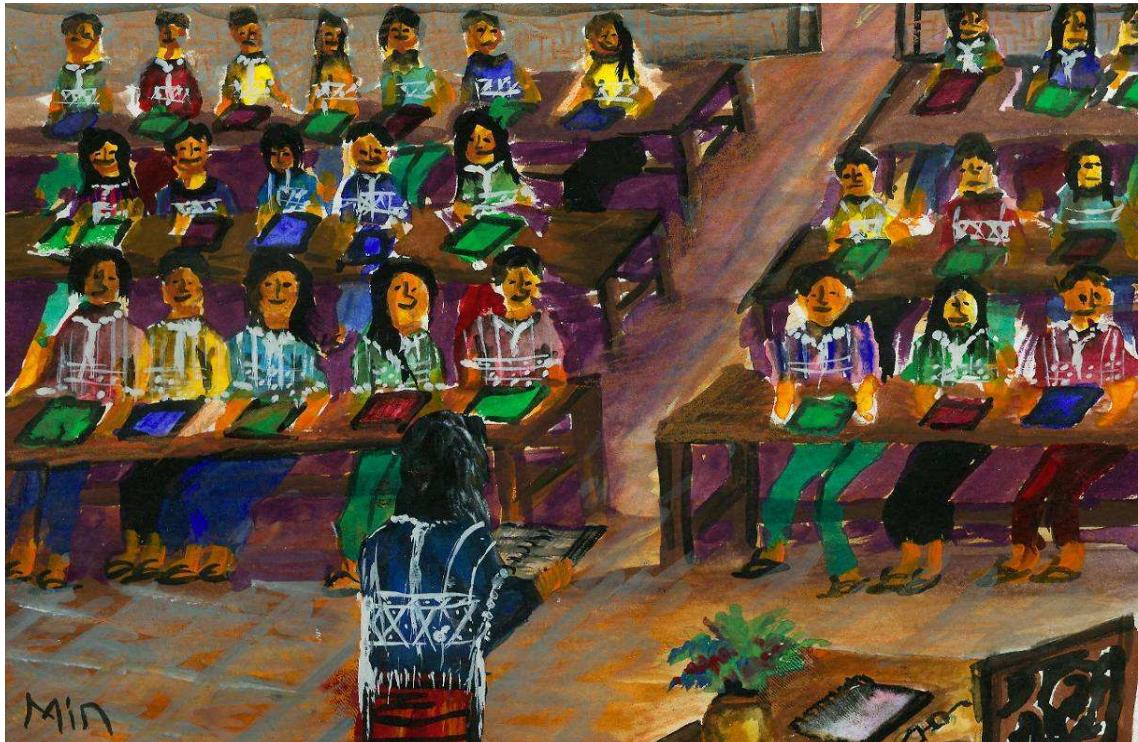
close together and will burn quickly, so

ဟံနှင့်သူ့လ၏န့်န့်အိုးလူးလို့သေးဒို့မေးစီး မူးအူမျှေးအိုးနှင့်,

တ်ကမဟားလို့ကွဲ့တ်ကမလော်သူ့ချေသံးနှင့်လို့။

we must be very careful with fire.

အယိုပကဘုံအိုးတ်ပလို့သေး ဒို့မေးဘုံယေးဒီးမူးအူ န့်လို့။

Our elders have developed 20 Elementary

ခိုင်နှင့်တဖိုင်သူ့တို့၏အနေ တို့ဖုန်ကို အဖျို့ခံဆံနှင့်လို့။

Schools, 4 Middle Schools, and 4 High

လွှာ့ဖျို့တစီမြော်ပဲ တို့ခေါ်သူး၊ ဒီးလွှာ့ဖျို့တစီမြော်ပဲ တို့ထိကို နှင့်လို့။

Schools, so I have to go to school five

တန်းယဘာ်တို့ကို ယုံသီ နှင့်လို့။

days a week. There are thirty other

ပဲယတိုေးအပျော်နှင့် ကိုဖို့ကို

students in my classroom.

ဒုံးအကောသာဆံ နှင့်လို့။

We do not have grass around our houses

ဟံသာကိုနှင့်အကောင်းနှင့် ပမာပျိုတွဲလုပ်နိုင်တဖို့။

because poisonous snakes like to hide in grass.

မူးလ၊ ရှုံးလ၊ အိုးအစိုးအစဉ်တဖို့နှင့် အိုးအစိုးချုပ်လူသူ့လ၊

We can easily see them on bare ground.

နိုင်အကျိုနိုင်လို့။ ပထံ့အိုးသူညီညီလ၊ပျို့ပူးလို့။

One of my chores is to pull up

တုမေလ၊ ယဘာ်မေအိုး ကိုးမှုးနှင့်

any grass that sprouts in our yard.

ယဘာ်ထဲးနိုင်သူ့နှင့်တဖို့လ၊ ဟဲထို့ကူးနှင့်လို့။

I have to help my mother with cooking and

ယမေစားယဲ၏ ယမိလာ တိဖိအိုတ္ထာအီ၏ ဒီး

caring for my younger family members.

အံ့ထွက်ထွယ်၏ ပုံဆံး သူ့တဖ်နှင့်လို့။

When I have free time, I like to play.

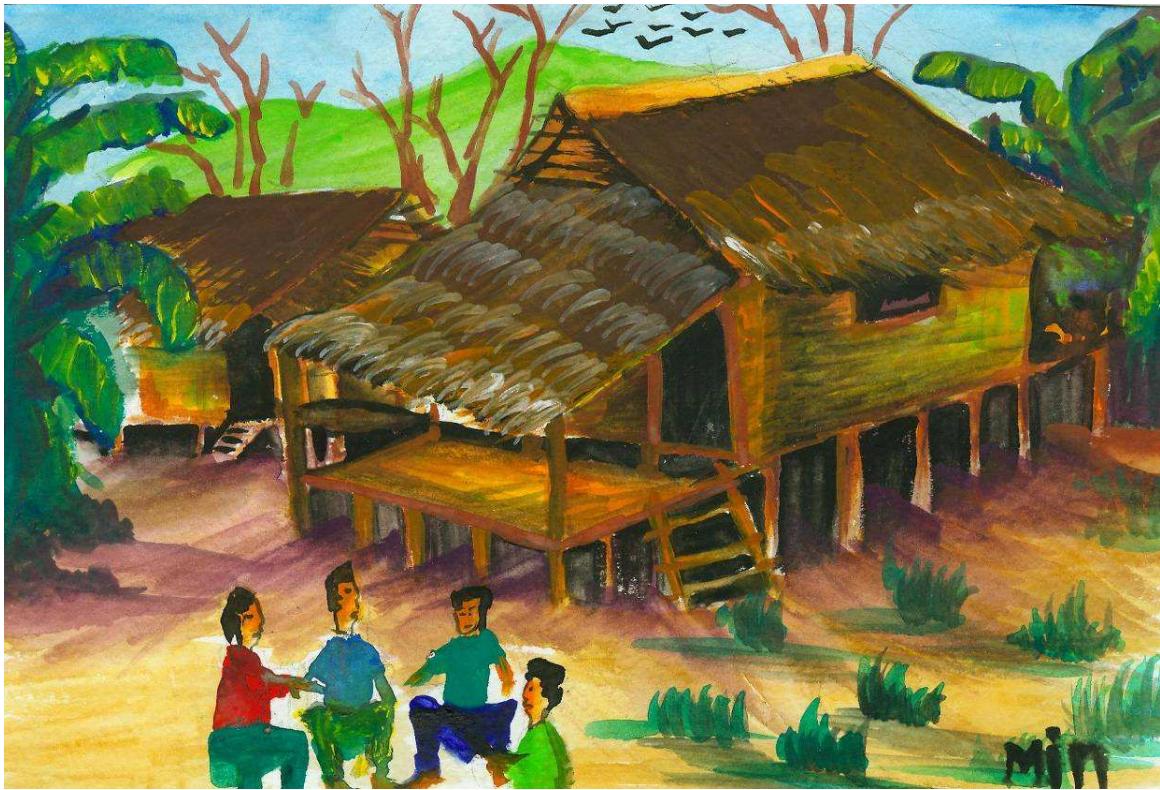
ပယတ်ဆေကတို့အိုကလိန့် ယဘာ့သားလေးလို့ကဲ့ လို့။

I want to tell you about my games.

ယအဲ၏ဒီးတဲ့ဘာ့ယား ဒီးယတ်ဂေါ်လို့ကဲ့သူ့တဖ်နှင့်လို့။

We have lots of fun playing them.

ပပကော်လို့ကဲ့အခါ ပသားပုံအိုမားနှင့်လို့။

We have very little money so we have games

ပစ္စအိပ်အနတစ်စဲးဖိအယ် ပအိပ်ဒီးတ်

that do not take a lot of equipment.

လိုက္ခသုတေသနလာ တလိုပ်တိပီးတ်လီအါဘာ့နှုန်းလို့။

We use large black seeds, sticks, rubber bands,

ပသူပဲအုံ မိကသု, နီးရွှေ၊ ရေးဘာ့ကို့,

hpanats (rubber sandals), and occasionally a ball.

ခီးရီး (ရေးဘာ့ခီးရီး) ဒီးတဘျိတခီး,

We play on any bare spot of ground.

တ်အဖျော့နှုန်းလို့။ ပလိုက္ခလာဟိုပို့ခို့ဖျော့နှုန်းတ်လို့ပျို့ တပူးလုံးလုံးလို့။

Totesee (ထိုးစံု)

“Run Across”

One team must stay on the lines in a square.

ကရှုတာဖိတဖန်ဆေထာ်အိုးလာတုတို့သူ့တဖန်, ခိုးဘိုးဘိုးတုပ်ဖို့အိုးလာတုတို့အပူးလီ။

The other team must run across the square without being caught.

ကရှုံးအဖူးဖိတဖန်ကဘာ်လာခီဖို့ပူးမျှး တုတို့သူ့ တဖန်ခဲလာ်, ခီးဟက္ဗာတုးဆူတုးမ်းညီလီ။
အပဲသုံးဘိုးစားခိုး ကရှုတာဖိတဖန်ဖို့အိုးသူတန်းအင်း နှုံးလီ။

Dah Du Law Tha Ler Ko The Ker (တုန္ထံလိုင်သားလာခိုင်သချိ)

“Pillow Fight”

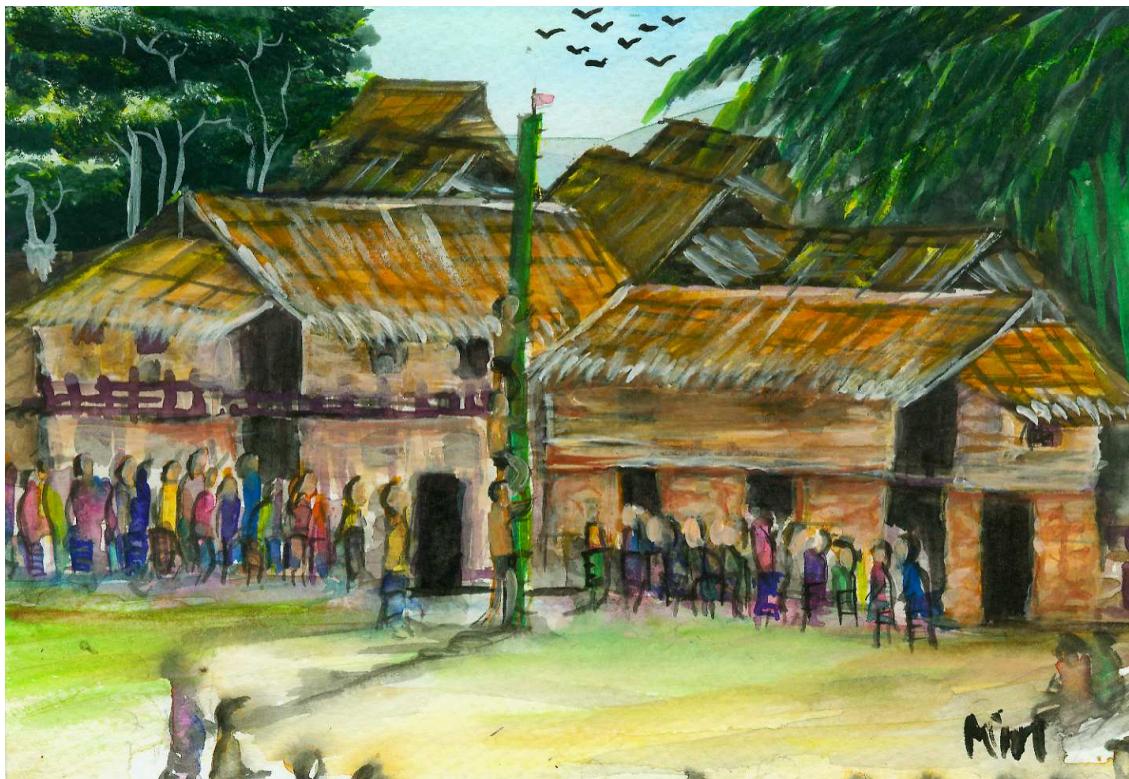
Pillow fight on a greased bamboo log.

ဘုရာ်တို့လိုင်သားလာ ခိုင်သချိလာဝှက်ဘွဲ့တပါအဖို့ခိုင်လို့။

The object is to knock the other person off without using hands.

ကဘုရာ်ကျွေးစားနှင့်သိုးပျေလာနှင့်တရောကလို့တဲ့တို့ကွို့လို့။

တဘုရာ်သူအစုံဘုရာ်။

Dah Taw Tho Tu Blay (တုစိုင်သိထူးသူ)

“Climbing the Greased Pole Contest”

Greased pole contest used on

New Year Celebrations.

တုစိုင်သိထူးသူနှင့်မျှဝါယာ၏အကြောင်းအရာ

နံပါတ်သိအတွက်လိုက်လွှာတော်ခါနှင့်လို့

Teams try to climb the pole and get

the flag, thereby winning a prize.

ပုဂ္ဂန္တဖိုးတဖုကျုးစားတိုင်တုစာလာသိထူးသူအထိုးနှီး

ဟံ့နှုန်းတယ်မျှနှီးမာနှုန်းခိုးလို့。

Pwa Lo Kwe' Maw Ke' Tha (ပျေလိုက္ခုမီကဲသု)

“Black Seeds Game”

Played with large black seeds.

လိုက္ခုမီကဲသု

One person sets a seed on edge and the
other tries to knock it over, throwing
another seed with his foot.

ပျေအခိုင်ထံးတကေဆီလိုင်အားလုံးမီကဲသု

ပျေဂေတကေကသုမှာဖိုးထိုင်

မီကဲသုလုအဆီလိုအသုံးတဖျော်လုအခိုင်ထံးနှုန်းလို့။

Toh Blay Blaw Ler O Dot Htoo A Lwe (ထို့ဘူးသို့လာအို့ဒဲအလဲ)

“Golden Seagull”

Catching the youngest. The tallest is the chaser, the shortest is on the back end.

ဘုရားလူစီးနှင့်ပျောလေအသံစုကတော်လီ။ ပျောနှင့်စီကတော်တော်နှင့်
မှုပျောလူစီးတော်၊ ဒီးပျောအနီးဖုန်ကတော်ကဘုရားလူစီးတော်လီခံကတော်လီ။

The tallest tries to catch the shortest, but others who must keep hands
on the hips of the person in front of them try to block the chaser.

ပျောအစီကတော်တော်လူစီးပျောအဖုန်တော်ဒီးအဂောတဖော် ကဘုရားစီးလို့သံ
ယို့ဒဲ နိုးကတြေယ် ပျောလူစီးတော်နှင့်လီ။

When the shortest is caught, she takes the front place and the last one is chased.

ပျောအဖုန်တော်တော်ချူးအီး ဘုရားလူအိုးပဲလေတ်မဲ့လို့
ဒီးပျောလီခံကတော်တော် ကဘုရားလူစီးကဲ့နှင့်လီ။

Ta Reed Pee Bah (တရုံးဖံသာၢ)

“Hoop Running Game”

The objective is to see how long the hoop can be kept going or
to race another person with a hoop.

ကသာၢလုံးဒီးတရုံးဖံသာၢလို့။ တိုးတိုးပို့မျှၢ။

ကသာၢလုံးဒီးတရုံးဖံသာၢအယုံးကတော်။

မူတမျှၢသာၢဒီးသာၢတရုံးပြုဖံသာၢဒီးပျော်တော်။

Thay Pler Po Ler Ba Tah Doh Ka Ler Ta Dot Wa Ta Reed Ler Ta Boh

A Paw Koh (သုတေသနမြတ်လာသံတိယ်လာထူးစီးပွားရေးလာထူးဘိအဖို့)

“Spinning Top”

One person spins a wooden top in a circle.

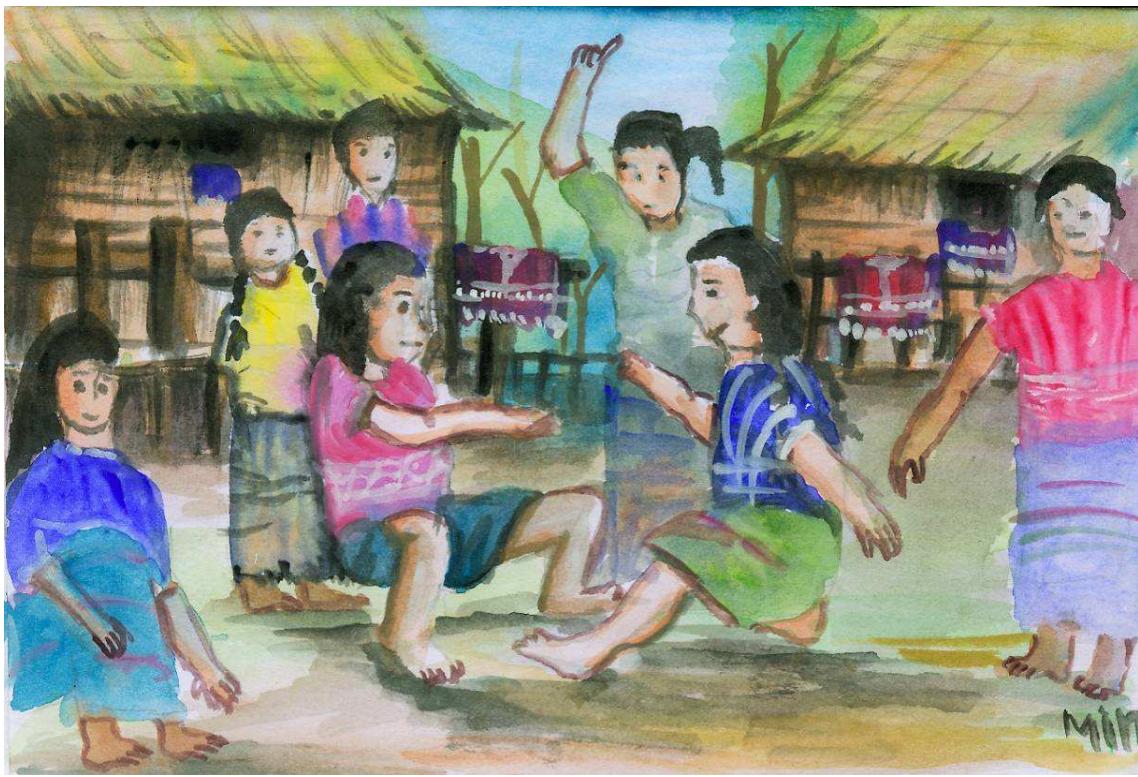
ပျေတဂေကသံတရုံးသုတေသနမြတ်လာတိယ်လာလိုက်ပါပဲပါ။

Another then tries to knock the top out

of the circle with his spinning top.

ပျေအဂေတဂေနှင့်ကသံမာဖိုးကွဲ့အခို့ထံးတဂေ

အသုတေသနမြတ်လာတိယ်လာကွဲ့ကပို့ပဲနှင့်လို့။

Saw Pah Si (ဆီဖါစ်)

“Chicken Dance”

The Chicken Dance is done by swinging arms

back and forth while twisting on legs

in a squat position and jumping.

ဆုတေသနပညာ

ဆိတ်မြန်မားမှုပါး စံ၏တရာ့သွေ့ယျိုးခိုးများကိုဖြတ်ကုန်။

First to lose balance or tire loses.

ပျော်လာတို့ဘုံးအသီးဆိုဒီးလီးယံ့တက်နှင့်၊ ယဉ်ကွဲနိုင်ပေါ်နှင့်

Dot Ka Thay Dot Kwee Tah Pler (ဒီးကသုန်းကွိုတ်ဖျော်)

“Horse riding game”

Riders throw ball back and forth.

ပျေလို့ကွဲတဖုတ်ထို့အို့လေအစေတရေအဖံ့သုတေသနမြို့အဖို့လို့။

If one misses, the rider changes place with the horse.

ဒီးဖို့ကွိုတ်သကိုးပတ်ဖျော်အဲလို့။ ပျေလေအဖို့တန္ထုးတွေလို့ကွိုတ်တန္ထုး၊

ကဲကူ့ပဲကသုန်လို့။ပျေလေအကဲကသုန်တရေကူ့ထို့ကွဲလေ

အပဲအဖံ့သုတေသနမြို့အဖို့လို့။

Si Ka Pa Tah Taw (စိန်ကပ်တုတ္ထ)

High Jumping

Starts with only the feet and gradually made higher with hands
after each has jumped it.

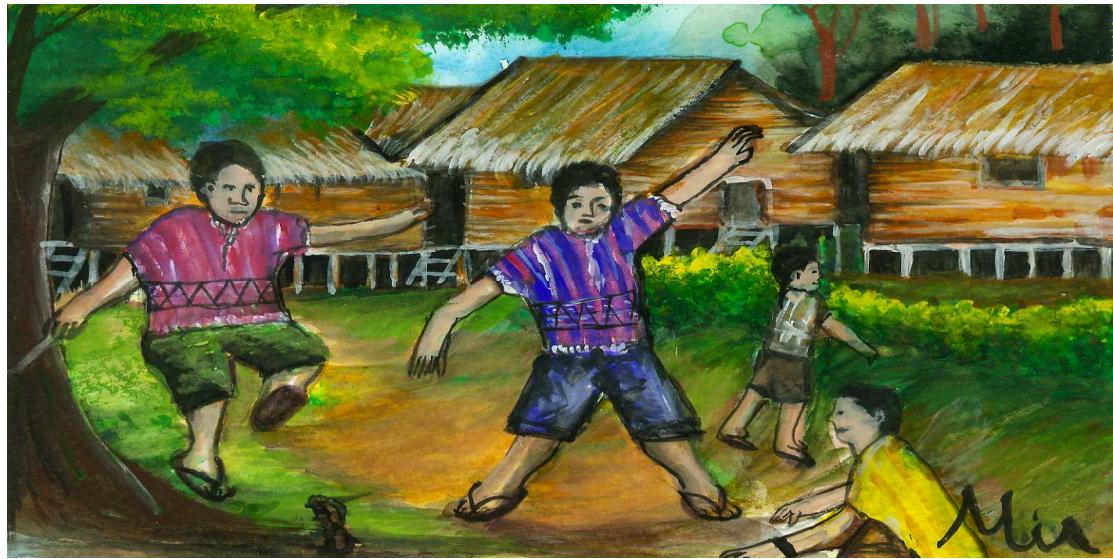
စားထို့စိန်ကပ်လာအဖုန်ဝံး၊
သူးထို့စိန်တဆီဘုံတဆီတကု့။ ဘုံလေစိန်ကပ်တုံး၊
လာဘုံတုံးအို့စိန်လာပျော်၏၊ မဲ့သကိုးမဲ့စုံလီးအခိုင်ဝံးအစွဲတဖို့
ဒိုးကမောထို့စိန်တဆီဘုံတဆီလီး။

If jumper touches hand, she is out.

The objective is to be last out.

နစ်မှုံးဘုံတုံးပျော်အစွဲနှင့် နဘုံဟားထို့ကွဲ့ပွဲ့အောင်လီး။

တုံးတို့ပျော်မှုံးပွဲ့အောင် နကဘုံအို့တုံးလာခံကတုံးနှင့်လီး။

Law Pli Ta a Tah Ka Saw (လီပုံးထားအတ်ကစိုး)

“Telegram Game”

Starts by balancing small stick on hand which

နာ၍စားထို့ကွဲ့လို့နိုင်ကူဖုန်းလာနစု ဒီးနာ၍တို့အိုးလာ

tosses it into the air and then it is hit with the

နိုင်ကူထိုးလာအို့လာနစုပူးလို့。

longer stick. Others try to catch it. Final test

ပေတရာကကျေးမို့ပို့နိုင်ကူဖုန်းလာအဖိုးထို့ပို့လို့。

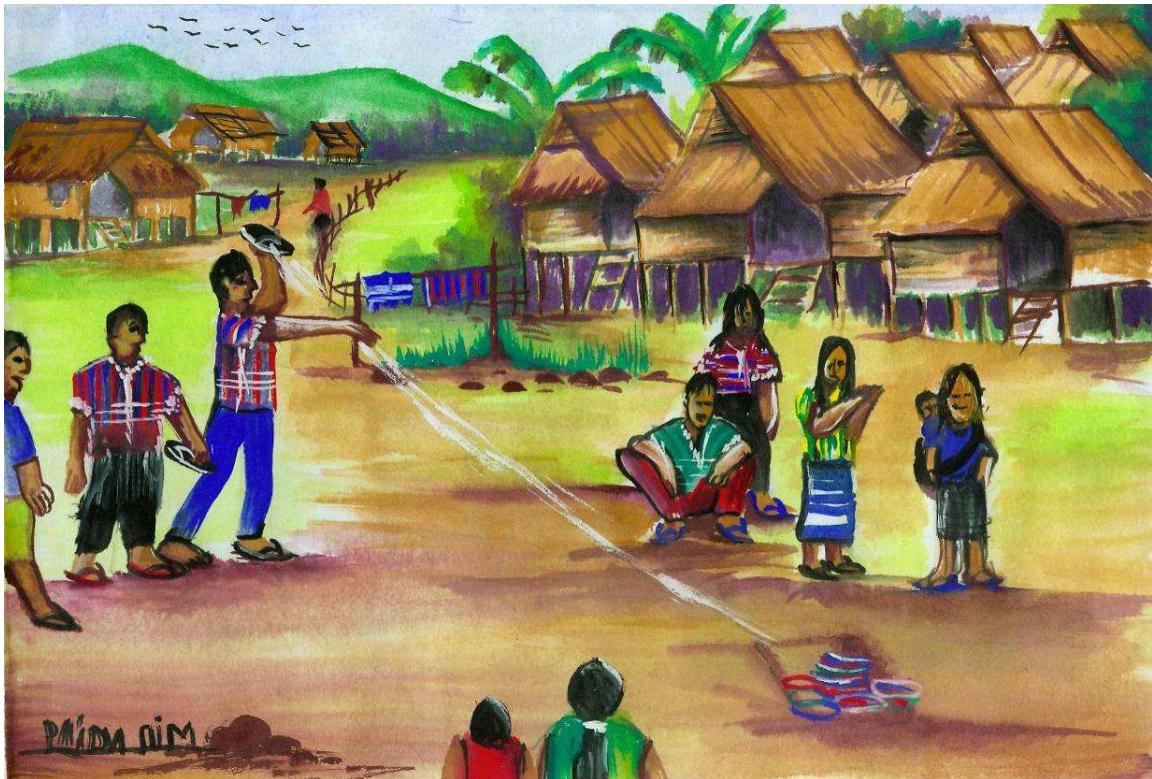
is tossing it with the left foot and trying to hit it.

လာခံ၊ နာ၍ကွဲ့လို့နိုင်ကူဖုန်းလာနခို့ဒီးကျေးစားတို့အိုးလာနိုင်ကူထိုးလို့。

The one who hits it farther from the

marker stick in the ground wins.

ပုံးမှုံးတဖို့နှင့်ဘုံးနိုင်ကူဆံးမှုံးလာတုံးအယံးကတ်၏နှုံးနမာနာတ်လို့。

Rubber A Kwaw Dot Kaw Pete (ရားဘာၢအကိုးဒီးခီးပံ့)

“Rubber Bands and Shoes”

Each player puts the same number of rubber

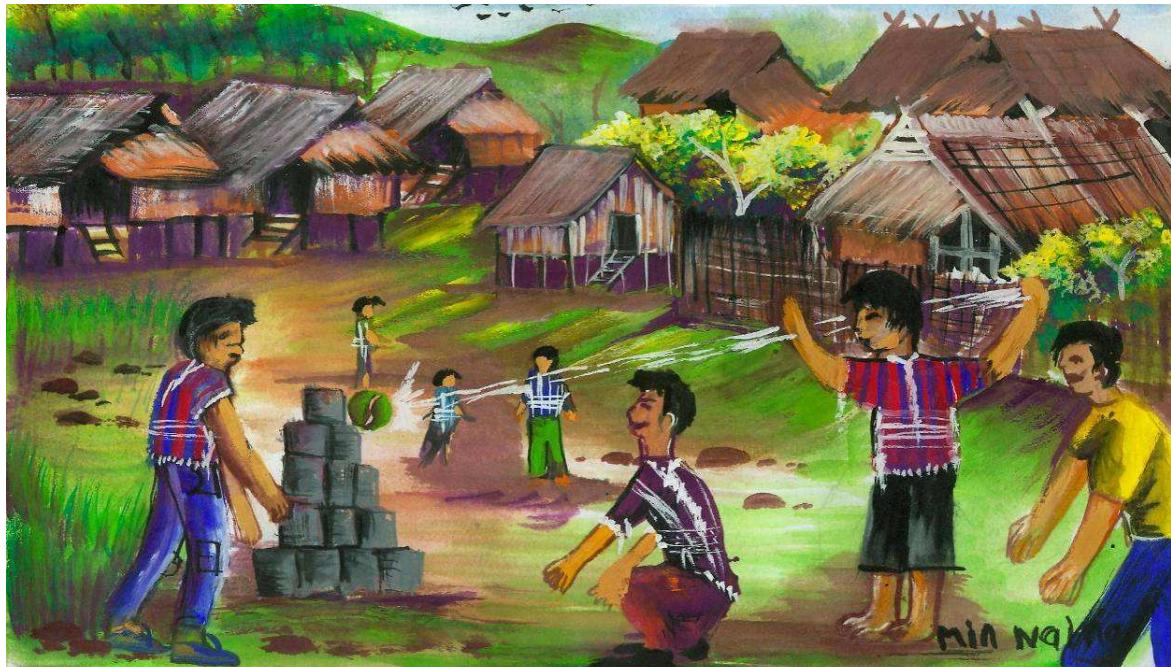
ပျေလို့ရွှေတဖ်ပ်ထို့ပဲရားဘာၢအကိုးတဖ်လာ

bands in a circle. Then each throws their rubber sandals and

တ်ကိုးလာ ဘာၢတ်တ္ထအီးလာဟို့ခို့ခီးပံ့လို့ ဒီးအပဲသူ့ရွှေကို့ပဲလာအခီးပံ့

keeps the rubber bands they are able to knock out of the circle.

ဒ်သီးရားဘာၢအကိုးကဖိုးထို့ရွှေကို့ပဲလာပျော်ဒီးဟံ့ဌု့ပဲကသူလို့

Dha Kwee Hnote Geh Der (တိုကိုနိုးကဲဒေ)

“Throw at Milk Cans Game”

Empty condensed milk cans are stacked in a

ပျေလိုင်ကွဲတိုတေတရာဆီလို့နိုးကဲဒေအကလီတဖုန်လာပူးရမံးအကု၍အဂိုးနှုန်လို့၊

pyramid and the first player throws a ball and

အေး, ယုံဖျော်အဖိုးခိုး, လုံးဖျော်အဖိုးခိုး, သာ, ခံ, တာတဖုန်

knocks the cans down. The other team grabs

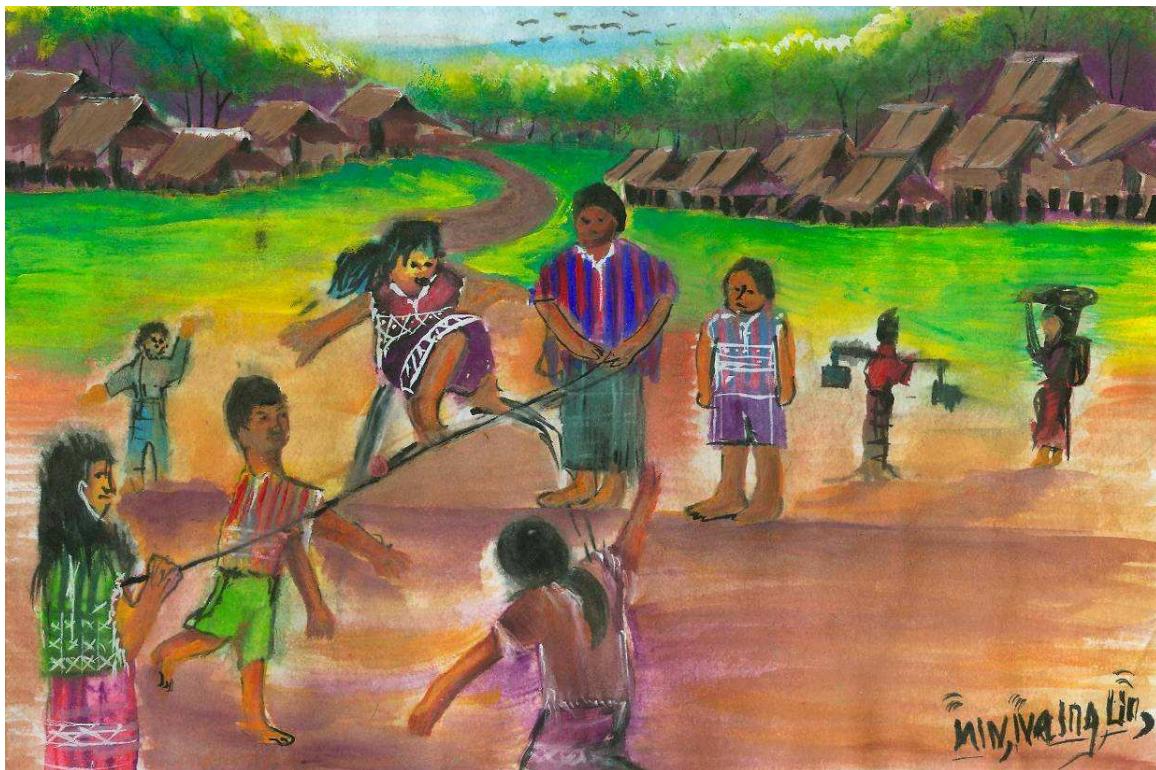
အပဲကွဲလာတ်ဖျော်ဖိုးနိုးကဲဒေမှုံးလို့ပြုနှုန်က္ခာဆီလို့ပဲလို့၊

the ball and tries to hit player restacking the cans.

ပဲတချုံးအဆီလို့ပဲအခါပျေလိုင်ကွဲတ်လာခံတရာမှုံးဖိုးနှုန်တ်ဖျော်ဖိုးကွဲပဲဘုံးဆူ

If he is hit before restacking, he loses.

ပျေလာအဆီလို့တ်နှုန်မေနာ်တ်လို့。

Tah Se Plee (တုစံပျော)

“Rope Jumping Game”

A rope is made out of rubber bands and two

ပျောတိဘုရားသိမ်တွဲအီလာရားဘာ်အကိုင်ဖန်လို့။

children hold the rope while others try to jump

မိသို့ခံစာဖို့ပြုအံ့လာအကတော်ခံနိုင်း မိသို့အစေစံပဲလာကျအိုလို့။

ပုံး၊ ပျောအံ့ဘုရားတွဲမေထိထို့အီတဆီဘုရားတဆီ တူးလာ

the rope. It is raised until there is one winner.

ပုံးစံဘုရားနှုန်းအို့တွဲထဲတရာလို့။

Tah Kwee Lo Kwe Ler Lor Su (တုကွိုလိုကွဲလော်)

“Playing Rocks with Hands”

The game starts with 5 little rocks. Four rocks

စားထိုင်လော်ယ်ဖျော် လို့။ လုံးဖျော်နှင့်ပုံပါတယ်

are placed on the ground; one rock is placed in the

ဒီးအပဲတဖျော်နှင့် နပ်လောနစုပူးလို့။

palm or the forearm. The player throws the rock in the air.

နကွိုလိုင်လော်ပါနှင့်အခါ

While this rock is in the air, you need to use the same hand

နဟံ့နှင့်လော်လောတုဖိုလ်တဖျော် ဝံး

to pick up one rock and quickly catch the other rock that

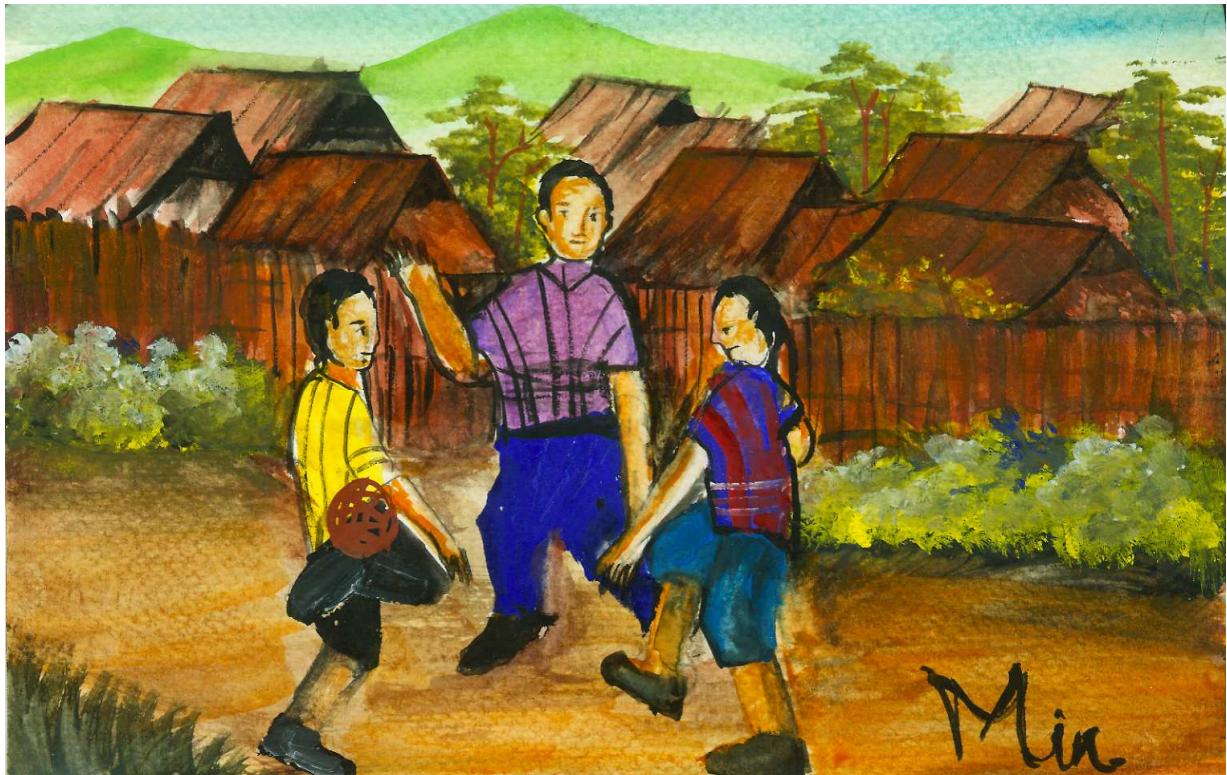
နာ်ကုံဖို့ကုံလှုလေအပဲကုံလိုတဲ့လို့။ မားနှင့်တုလာယ်ဖျော်တဗျာ်နှင့်လို့။

falls back. In another round you do the same but this time

လာခံတဘူး မားသီးသီးဘုရားဆုံး နဟံ့ဒြုထာကုံ ခံဖျော်၊ ဒီးလာခံနဟံ့ဒြုသာဖျော်၊

you pick up 2 rocks then 3 rocks, then 4 & 5.

ဒီးလွှာ်ဖျော်၊ ဒီးယ်ဖျော်နှင့်လို့။

Ghee Pler (ဂံဖြရှိ)

“Cane Ball”

The object is to keep the ball in the air using all parts of the body except hands.

နစ်ပိုပိုမျှ၍လာနိုကစ်င်သီးတလိုတော်ဆူဟိုပိုဝိုတရှာလို့၊ နသူသူနနီးဝိုဝိုအကွုအင်းအရေတဖုံးလို့၊ နတဘ်သူနစုဘ်。

Most difficult shot is hitting the ball with heel when it comes down behind you.

အကိုကတော်နှင့်မှုံးပဲ ပန်ထူရုံးမျှ၍လာ ပဲလို့လာနလို့ခံ၊ လာနခို့နာ်ခံနှင့်လို့。

Older children and youth like to play

မိသုက္ခာသံစာတရာတဖိနအဲနိမီလိုက္ခာပျော်ပို

မီးပျော်ထူတဖိနစုကီးနှုန်လီး。

volley ball and soccer. We also play

ပျော်လိုက္ခာပျော်စုကီးပျော်လာအလဲခီဖိပ်လာပျော်ဘျားလီးစာတရာအီနှုန်လီး。

P Ler Ga over a net. It is hard to spike the ball with your foot!

တုလာနသုက္ခာပျော်နှုန်ကီးပဲလီး。

I like to play games because it helps me

ယလိုက္ခယမှု မှုပါလာအမာစာယာ၌သိုး ယကသားပွဲနိုင်တ်ဆာကတို့

forget the time the Burmese army came to our village

စပယီးသူးဖို့ဟန်လေပသို့၊ ဟံးနှုံးကွဲပို့ပတ်ဖို့တရုပ်လုပ်တဖို့ဝံး

and took everything we owned and burned it.

နှုံးလိုက္ခပသို့လို့။

We had to flee for our lives to Thailand.

ပဘုံလျှော့မူးဖျော်ဆူယိုကိုလို့။

We hope the world leaders will find

ပမ်းလျှောက်ခိုင်ပျောက်ခိုင်နှင့်ဖော်တယ်

a place we can go. The Thai leaders do not

ကကွဲယုတံ့နှင့်ပျောက်လိုလေပလေအိုင်သူလို့。

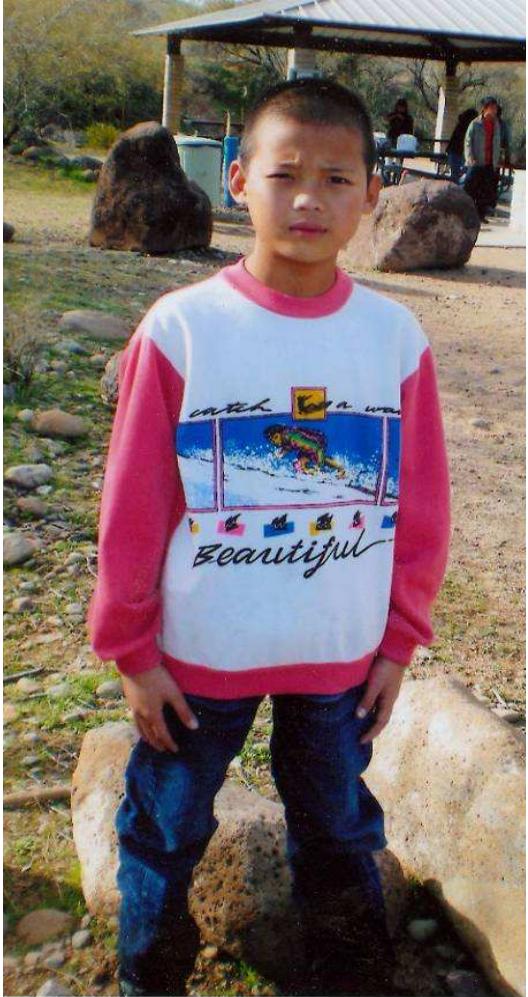
want us. I want a place we can make our

ယိုအခိုင်နှင့်တယ်တသားလီပျောက်။ ပအဲနီးအိုင်လေဟံ့နှင့်လေ

home that is not surrounded by barbed wire.

တဘုံတိဝါးတရုံးအိုလေ၊

ပျောက်သူ့ဘုံတယ်ဘုံနှင့်လို့။

Min Naing Lin is the artist. He was born on December 7, 1995, in Mawker Refugee camp in Thailand where he lived with his family for five years. The camp was made up of mostly Karen refugees from Burma (Myanmar) and numbered about 9,900 persons. The Karens are an ethnic minority with their own language, dress, customs, history, and culture. When he was five years old, Mawker Camp was combined with another camp at a new location called Umpiem Mai. They lived eight years in that camp with 18,000 other refugees where he went to elementary school. He knew he liked to draw in third grade but did not get any art instruction until the fifth grade when the whole class received 45 minutes once a week. He did well in art contests. His other interest was playing soccer. His family got the chance to immigrate to the United States in August, 2008 and his family, consisting of his father and mother, older sisters 20 and 14, himself at 13 and younger sister of 10, came to the U. S. and was resettled in Phoenix, Arizona. His older brother, 23 stayed in the camp. He was thirteen when he illustrated this book. His illustrations are drawn from real life experiences.